

FI lausuntopyyntö VV

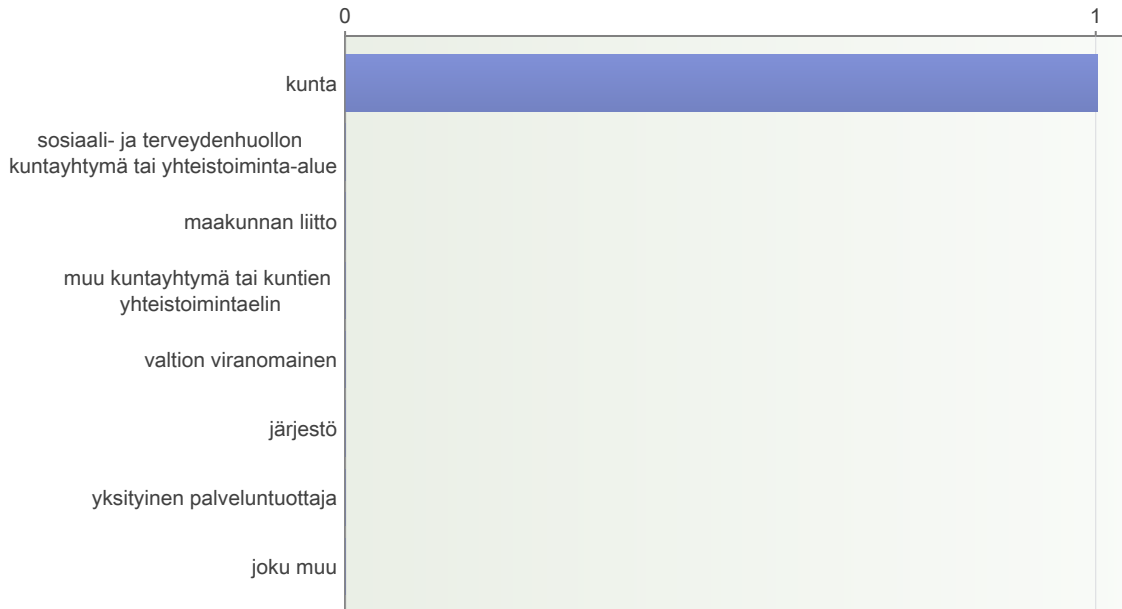
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Pudasjärven kaupunki	Seija Turpeinen	Tomi Timonen, kaupunginjohtaja, p. 050 454 8230, tomi.timonen@pudasjarvi. fi	14.3.2017	Kaupunginhallitus

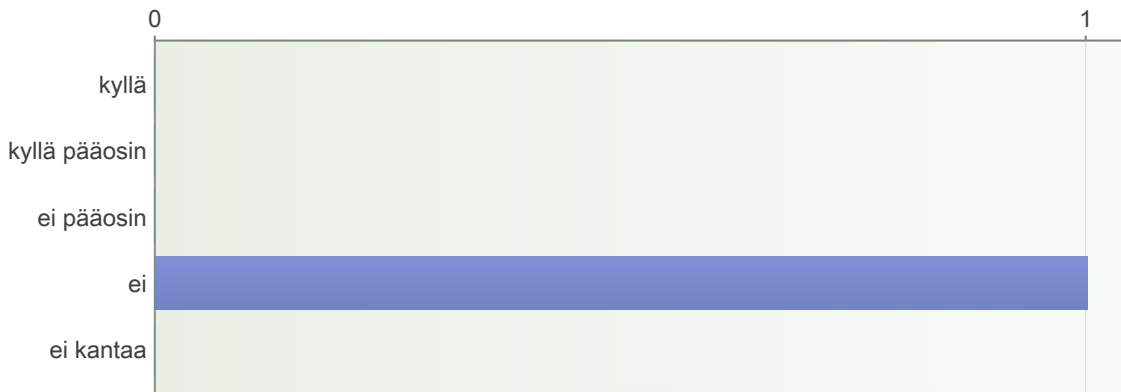
2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunta ja sote-uudistus ovat sinällään tarpeellisia ja niitä kannattaa viedä pääosin nyt esitetyssä muodossa eteenpäin. Sen sijaan valinnanvapauden toteuttaminen nyt lakiluonnoksessa esitetyllä mallilla käytännössä tekisi tavoitteeksi asetettujen hyötyjen saavuttamisen mahdottomaksi. Valinnanvapaus tällä tavalla toteutettuna lisäisi terveys- ja hyvinvointieroja sekä heikentäisi palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Ehdotettu tapa toteuttaa perustason ja eräiden erityistason palveluiden valinnanvapaus yhtiöittämisvelvollisuuden ja markkinamekanismien kautta on ristiriidassa sote- ja maakuntauudistukselle alun perin asetettujen tavoitteiden kanssa, jotka koskevat yhdenvertaisuutta, palveluiden integraatiota ja kustannusten hillintää. Malli rajoittaa palveluiden järjestämisvastuuseen ja itsehallintoon lähtökohtaisesti kuuluvaa oikeutta päättää palveluiden tuottamistavasta ja ohjata palveluita kokonaisuutena. Järjestämisvastuun kantaminen ja palvelujen integraatio on käytännössä mahdotonta, kun perustason palvelut siirtyvät yritysten vastuulle ja markkinaperusteiseen ohjaukseen. Palvelutuotanto pirstoutuu maakuntien tosiasiallisen ohjauksen ulkopuolelle ja eri palveluihin syntyy asiakkaan näkökulmasta nykyiseen verrattuna uusia rajapintoja.

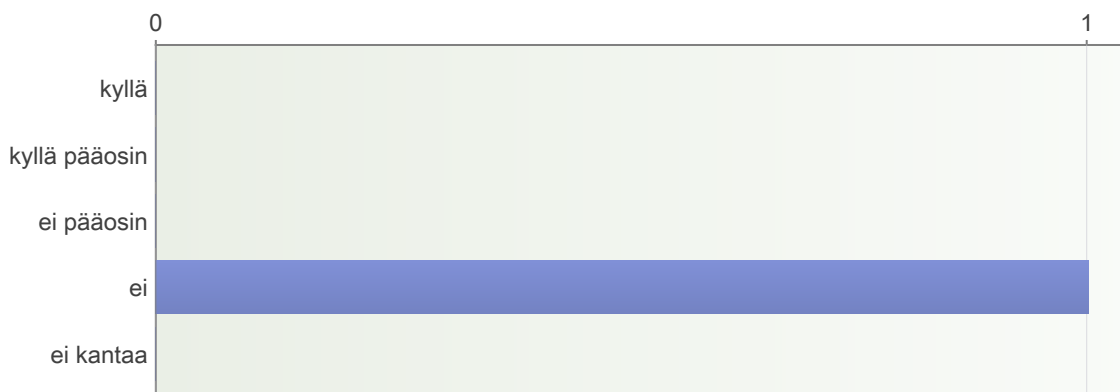
Lakiluonnoksessa ehdotetusta ohjausjärjestelmästä on käytännössä mahdotonta saada aikaan kokonaisuutta, jonka avulla saavutettaisiin uudistuksen tavoitteet ja pystyttäisiin hallitsemaan malliin sisältyvät rakenteelliset riskit.

Valinnanvapauslakiluonnoksen keskeneräisyys vaikeuttaa maakunta- ja sote-uudistuksen muodostaman kokonaisuuden arviointia sekä tämän että muidenkin kysymysten osalta. Lakiluonnoksen tekstien ristiriitaisuudet esimerkiksi siirtymäsäännösten osalta ovat omiaan edelleen vaikeuttamaan kokonaisuuden hahmottamista. Kun kyseessä on poikkeuksellisen huomattava ja laajakantoinen uudistus, ei voida pitää asianmukaisena, että lausuntoa pyydetään keskeneräisestä kokonaisuudesta.

Valinnanvapautta ei voida toteuttaa muutoinkaan esitetyllä tavalla, sillä se olisi kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta käytännössä jopa perustuslain vastaista. Palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden osalta eriarvoisuus todennäköisesti lisääntyisi. Kaupunkiseuduilla ja taajaan asutussa osissa Suomea suoran valinnan palvelut, maksusetelipalvelut sekä asiakassetelipalvelut olisivat laajalti asukkaiden käytettävissä, kun taas harvaan asutuilla alueilla asukkaat listautuisivat maakunnallisten julkisomisteisten yhtiöiden asiakkaiksi, eikä todellista valinnanvapautta tai edes tarjontaa sille pääsisi muodostumaan. Palvelut jakautuisivat näin huonommin ja paremmin pärjäävien palveluiksi. Kaupunkiseuduilla esitetty malli tarjoaisi uusia todellisia valintamahdollisuuksia lähinnä hyvin koulutetuille, hyvän informaatiolukutaidon omaaville ja terveille asiakkaille. Huonompiosaiset todennäköisesti edelleen ohjautuisivat käyttämään maakunnan yhtiön palveluja. Tämäkin osaltaan vain lisäisi kansalaisten eriarvoisuutta.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lausuntokierroksella oleva lakiluonnos ei käytännössä edistäisi asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Hyvin koulutetut ja hyvin toimeentulevat, muutenkin elämässään monia vaihtoehtoja omaavat kansalaiset saisivat todennäköisesti nykyistä järjestelmää enemmän vaihtoehtoja käytettäväkseen. Sen sijaan järjestelmä vaikeuttaisi eniten palveluja käyttävien mahdollisuuksia vaikuttaa omiin palveluihinsa. Esitetty malli olisi heidän kannaltaan liian monimutkainen ja vaikeaselkoinen sekä synnyttäisi uusia turhia rajapintoja palvelujen välille. Huoli kohdistuisi erityisesti useita sosiaali- ja terveystalv palveluja käyttäviin sekä erityisryhmiin kuten päihde- ja mielenterveys- tai lastensuojelun asiakkaisiin, joiden kyky ohjautua palvelujärjestelmässä ja käyttää maksuseteliä, asiakasseteliä ja henkilökohtaista budjettia, voi olla rajoittunut.

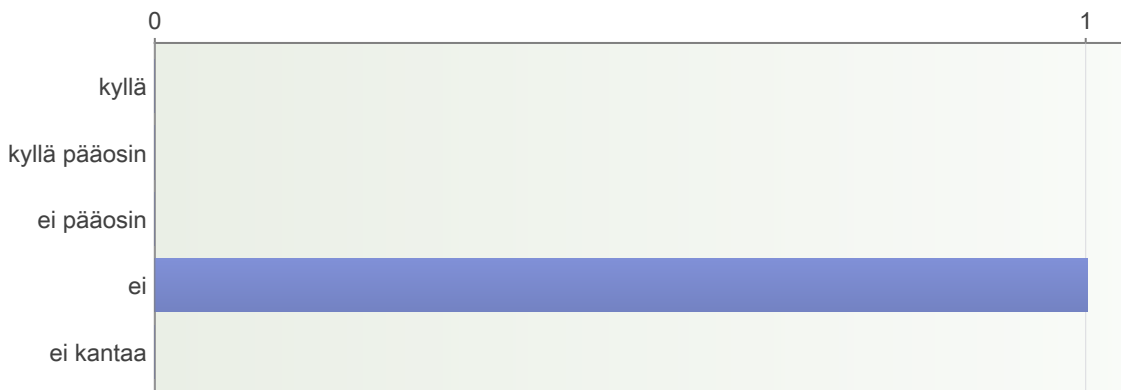
Lakiluonnoksessa jää epäselväksi, mitkä palvelut ovat valinnanvapauden piirissä ja mitkä liikelaitoksessa.

Liikelaitoksen kielto tuottaa valinnanvapauden piirissä olevia palveluita voi hajottaa asiakkaan palvelukokonaisuuden sen sijaan että parantaisi sitä. Esimerkiksi tehostetun palveluasumisen osalta on tärkeää, että asiakas saa suoran valinnan kokonaisuuteen kuuluvat palvelut siinä tehostetun palveluasumisen toimipisteessä, jossa hän on hoidettavana.

Lakiluonnos lähtee siitä, että asiakas voi äänestää jaloillaan, jos on tyytymätön saamaansa palveluun. Tämä on lähtökohtaisesti hyvä menettely, mutta voi aiheuttaa ongelmia tilanteessa, jossa todellisia vaihtoehtoja ei esimerkiksi pitkistä etäisyyksistä johtuen ole olemassa. Näissä tilanteissa asiakkaan vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

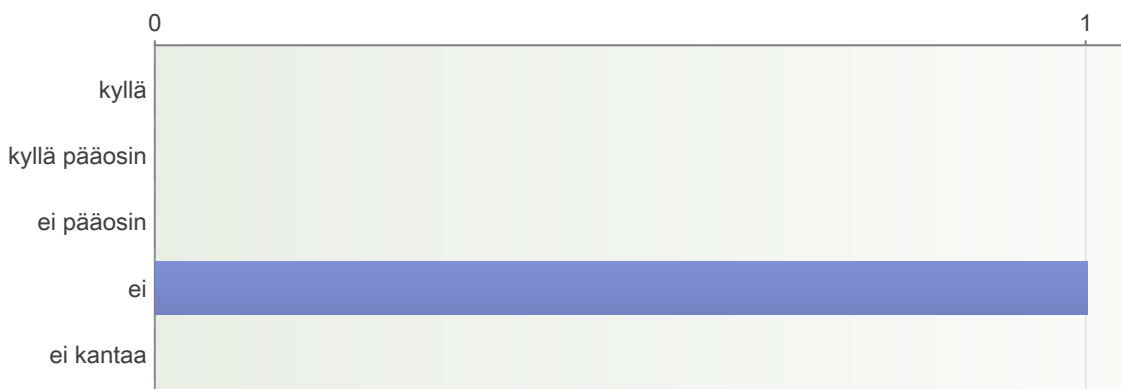
8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen mukainen uudistus lisää taajaan asutussa osassa Suomea osalle asukkaita mahdollisuuksia hakeutua palveluihin. Järjestelmä on erittäin monimutkainen, ja omaan tilanteeseen sopivaan palveluun hakeutuminen edellyttää asiakkaan kykyä arvioida omaa tilannetta, palveluntarvetta, verrata sitä tarjolla oleviin palveluvaihtoehtoihin ja hakeutua palveluun. Käytännössä maantieteellisesti suuressa osassa Suomea todellista valinnanvapautta ei ole käytettävissä kuin hyvin pienellä osalla asiakkaita ja eniten palveluja käyttävä asiakasryhmä voi tosiasiallisesti kokea uudistuksen jälkeen tilanteen nykyistä huonommaksi.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

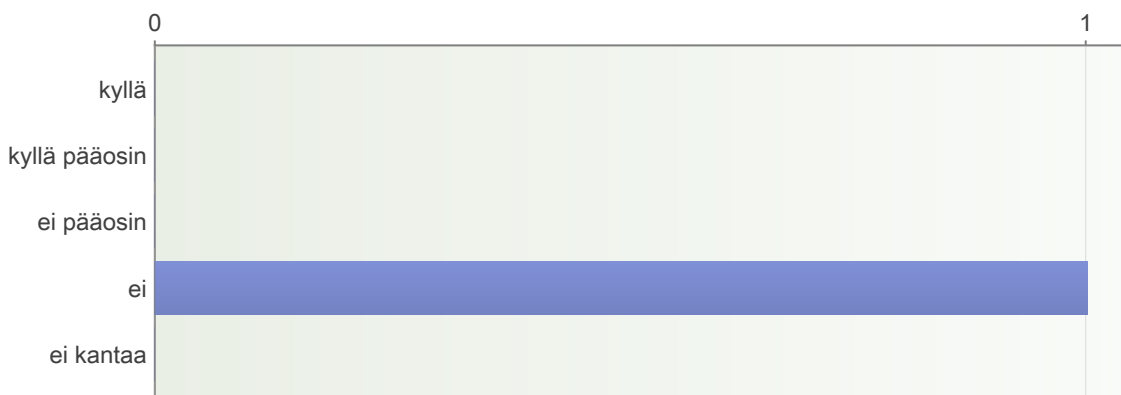
10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Palvelujen yhteensovittaminen eli integraatio on käytännössä mahdotonta, jos valinnanvapaus toteutetaan esitetyllä tavalla. Myös lakiluonnoksen vaikutusarviossa tämä ongelma nostetaan vahvasti esille. Palvelujen jakaminen yhtiötettyjen sote-keskusten ja vaativan hoidon maakunnan liikelaitoksen välille käytännössä katkaisee integraation mahdollisuuden. Katkeamatonta hoitoketjua ei pääse syntymään ja yhtiötetyllä sote-keskuksella on suuri taloudellinen motivaatio siirtää haastavimmat asiakkaat eteenpäin maakunnan erikoissairaanhoidon hoidettavaksi

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauden toteuttaminen esitetystä muodosta tulee todennäköisesti kasvattamaan kustannuksia verrattuna nykymalliin. Koska mallissa sote-integraatio ei toteudu, jakautuu asiakkaan hoito rahoituksellisesti vähintään kahteen eri siiloon, jossa sote-keskuksella ja maakunnan liikelaitoksella ei ole kokonaisvastuuta asiakkaan hoitamisesta kustannustehokkaasti.

Käytännön kokemukset ovat osoittaneet, että peruspalvelujen ja erikoissairaanhoidon yhteistyön kehittämisellä alueellisten hoito-ohjelmien, katkeamattomien palveluketjujen, konsultaatioiden ja laatuohjelmien avulla on ollut mahdollista saavuttaa merkittäviä taloudellisia säästöjä, puhumattakaan asiakkaan kokemasta hyödystä palvelun tehostuessa ja toteutuessa oikea-aikaisesti. Esitetyllä mallilla osasta nykyjärjestelmän hyviä käytäntöjä jouduttaisiin luopumaan, mikä osaltaan nostaisi jatkossa kustannuksia.

On vaikea nähdä, mitä hyötyjä koko maata koskeva valinnanvapaus voisi tullessaan tuoda, mallin ongelmista on olemassa myös kansainvälistä kokemusperäistä tietoa. Kustannusten kasvua hillitseviä innovaatioita on ollut mahdollista ottaa käyttöön ilman laaja-alaista valinnanvapauslainsäädäntöä. Merkittävämmät kustannussäästöt syntyvät palveluohjauksen, ICT-järjestelmien integroimisen, palvelujen oikea-aikaisuuden ja palvelujen priorisoinnin myötä. Nämäkään eivät edellytä valinnanvapauslainsäädäntöä.

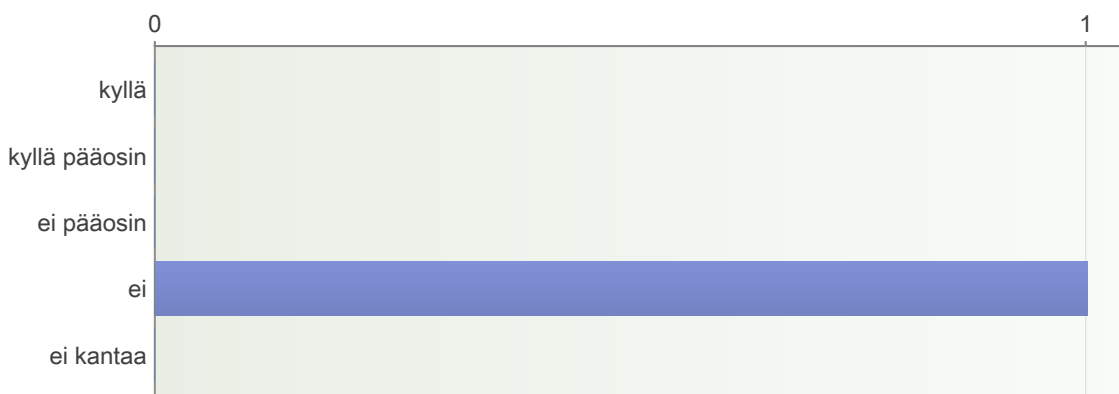
Esitetyllä tavalla toteutettu valinnanvapaus johtaisi palvelumarkkinoilla huomattavaan valvontakustannusten

nousuun sekä merkittäviin transaktiokustannuksiin. Niitä ovat markkinointiin ja mainontaan, sopimuksiin ja sopimusjuridiikkaan, laadun määrittelyyn ja valvontaan, tavoitteiden saavuttamisen seurantaan ja erimielisyyksien ratkointaan liittyvät kustannukset. Kansainväliset kokemukset osoittavat, että ne voivat olla hyvin tuntuja. Esimerkiksi kilpailutetun terveydenhuollon mallimaassa Yhdysvalloissa ne ovat 30 % kokonaiskustannuksista.

Sote- ja maakuntaudistuksen toteuttamisen yhteydessä on perusteltua kokeilla asiakkaan nykyistä laajempaa valinnanvapautta erityisesti taajaan asutuilla alueilla, joissa oletettavasti on tarjolla runsaasti sote-palvelujen vaihtoehtoja. Koska kyseessä on kuitenkin kuntahistorian mittavin rakenneuudistus, ei uudistukseen tule sotkea mukaan näin monimutkaista, epäselvää ja runsaasti riskejä sisältävää valinnanvapausmallia. Varsinkin, kun esitetty malli on kaikilta osin, ei vain kustannusvaikutuksiltaan, ristiriidassa uudistuksen kanssa.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

14. Vapaamuotoiset huomiot.

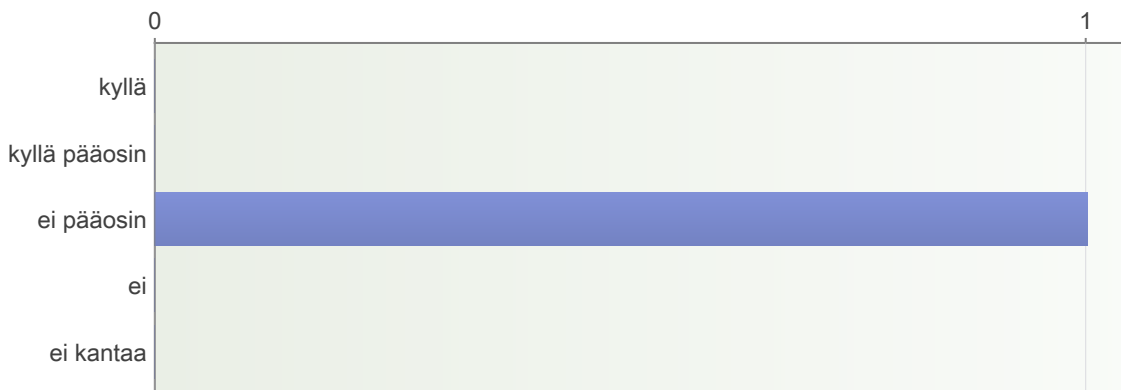
Vastaajien määrä: 1

- Laissa olevat säännökset palvelujen järjestämistavoista kaventavat merkittävästi maakunnan mahdollisuuksia käyttää itsehallinnollista päätösvaltaa eivätkä anna järjestäjälle tarvittavaa liikkumavaraa palvelujen toteuttamiseen. Lakiluonnokseen sisältyvät 14 asetuksenantovaltuutta mahdollistavat maakunnan itsehallinnon kaventamisen entisestään. Maakunnalla ei ole näin ollen todellista itsehallinnollista asemaa, varsinkin kun myös esitetty rahoitusmalli tekee maakunnan täysin riippuvaiseksi valtion talous- ja lainsäädäntötoimista.

Valinnanvapauden lisääminen on sinällään selvittämisen arvoinen asia. Sitä ei voida toteuttaa lakiluonnoksessa esitetyllä mallilla. Valinnanvapaus tulisi saattaa käytäntöön asteittain ja kokeilujen kautta osassa Suomea. Helpoiten se onnistuisi taajaan asutuilla kaupunkivaltaisilla alueilla. Nykyisestä palvelusetelijärjestelmästä luopuminen ei ole perusteltua. Sen käytön laajentamisella ja käynnissä olevia kokeilujen tuloksia hyödyntäen voitaisiin valinnanvapautta lisätä hallitummin. Maakunnilla tulisi olla lakiluonnoksessa esitettävää laajemmat mahdollisuudet päättää keinoista, joita ne käyttävät esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

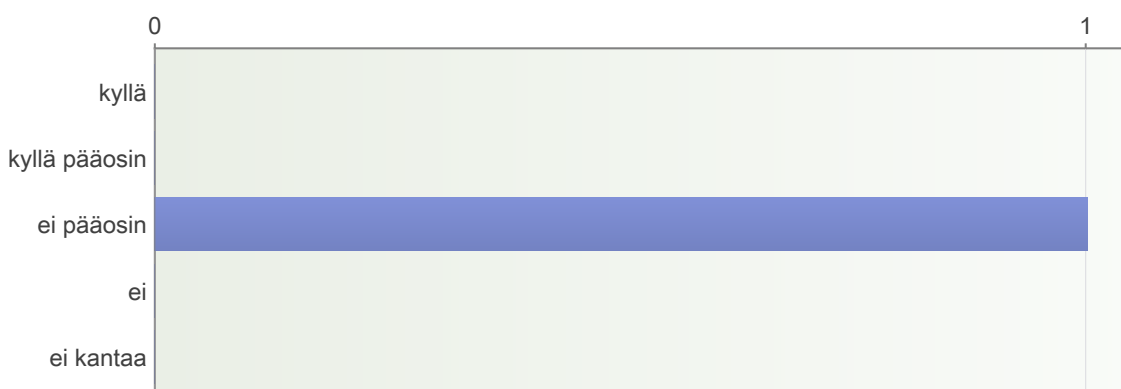
16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapausuudistus järkevällä tavalla toteutettuna voi luoda mahdollisuuksia uudistaa toimintatapoja ja ottaa käyttöön uusia palveluinnovaatioita. Tavoitteen saavuttaminen riippuu siitä, millainen tuottajille maksettava korvausmalli on ja millä tavalla se kannustaa innovaatioihin. Nyt esitettyssä mallissa järkevän korvausmallin toteuttaminen voi olla käytännössä mahdotonta ja sen vuoksi tällä mallilla ei tulisi edetä. Tarpeetonta ja yksityiskohtaista sääntelyä purkamalla voitaisiin edistää palveluinnovaatioita myös ilman valinnanvapauslainsäädännön mukanaan tuomaa ennakoimattomuutta.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvueluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöittettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vastaajien määrä: 1

- Laajennettuun perustasaan esitetään kuuluviksi asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 § 1 momentin mukaiset palvelut. Sosiaalipalveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalla on kuitenkin vaikea arvioida, milloin sote-keskukseen hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelun tarve on pitkäaikaista.

Sote-keskuksille annettaisiin oikeus tehdä näiden palvelujen osalta hallintopäätökset. Epäselvää on, olisiko sote-keskuksen annettava lyhytaikaisia palveluja asiakkaalle myös maakunnan liikelaitoksen tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Palvelujen erottaminen ko. tavalla lyhytaikaisiin ja tilapäisiin ja toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

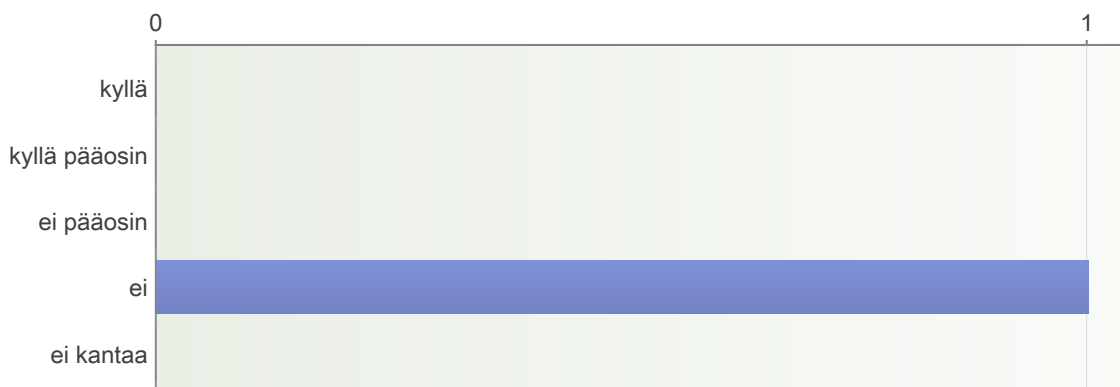
Säännös jättää maakunnalle mahdollisuuden määritellä suoran valinnan palvelujen sisältöä tarkemmin omissa sopimuksissaan palveluntuottajien kanssa, ellei pykälään liittyvää asetuksenantovaltuutusta käytetä. Alueellisiin markkina- ja muihin olosuhteisiin liittyvä maakuntien itsehallinnon mahdollistaminen suoran valinnan piiriin kuuluvien palvelujen määrittelemisessä on tarkoituksenmukaista. Jos asiasta säädetään asetuksella, maakunnan rooli suoran valinnan palvelujen osalta kaventuu lähes pelkästään rahoittajan rooliksi.

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämistä vastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

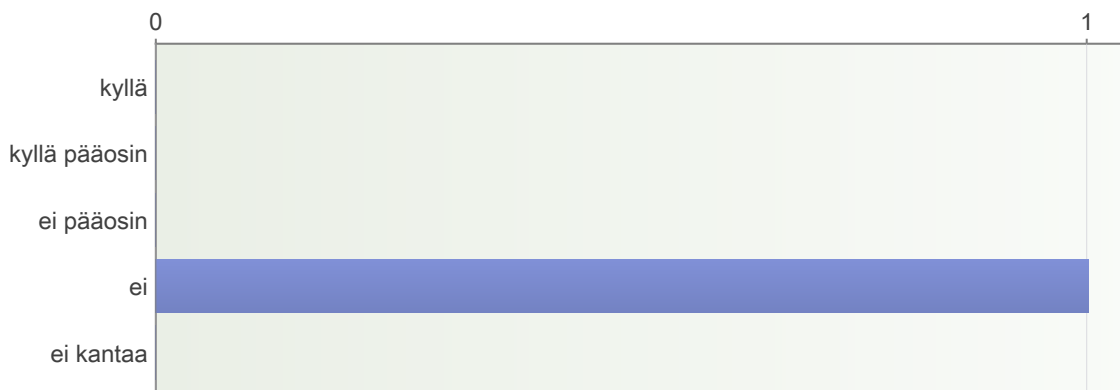
21. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maksusetelijärjestelmässä maakunta ei voi kantaa järjestämisvastuutaan: maakunnalla ei ole suoria ohjaus- eikä vaikutusmahdollisuuksia maksusetelipalvelun tuottajaan. Maakunta voi lakiesityksen 31 §:n mukaan asettaa palvelun laatuun, saatavuuteen ja palvelujen yhteen sovittamiseen liittyviä ehtoja suoran valinnan palvelun tuottajille, mutta ei maksusetelipalvelun tuottajille.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

23. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Velvollisuus maksusetelien antamiseen saattaa vaikuttaa tuottajien halukkuuteen perustaa sotekeskuksia. Maksuseteli lisää suoran valinnan palvelun tuottajan riskiä ja sitä kautta korottaa hintaa, jolla palveluja ollaan valmiita tuottamaan.

Lakiesityksen mukaan sote-keskuksella säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta, palvelun laadusta ja vaikuttavuudesta sekä maksusetelipalvelun tuottajan tekemistä virheistä silloinkin, kun asiakas käyttää maksuseteliä. Sote-keskuksella ei kuitenkaan ole juuri mahdollisuutta puuttua asiaan, jos se esimerkiksi havaitsee maksusetelipalvelun laadussa ongelmia. Kokonaisvastuun hajautuminen liikelaitoksen, maakunnan, suoran valinnan palvelun ja maksusetelipalvelun tuottajan välillä voi aiheuttaa viivästyksiä ja heikentää palvelujen integraatiota.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

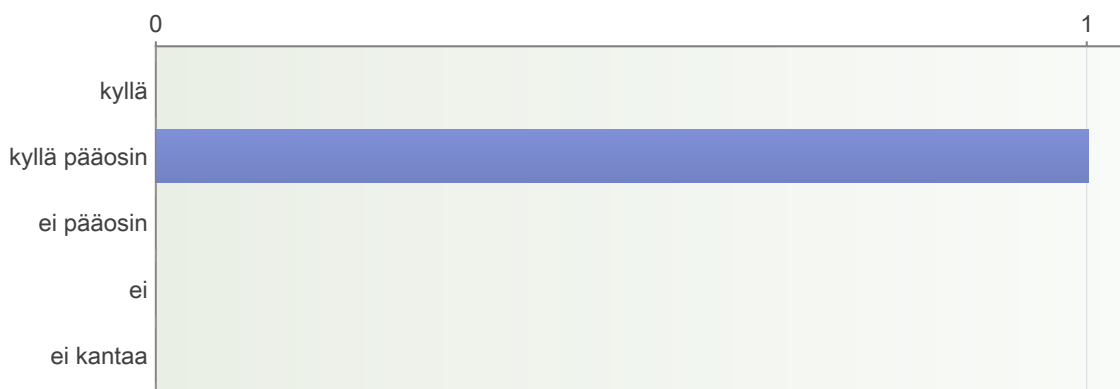
25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen maksusetelijärjestelmässä, jos hänellä on riittävästi tietoa sairaudestaan tai muusta palvelun tarpeestaan, kykyä arvioida eri vaihtoehtoja maksusetelin käyttämisessä, riittävästi puolueetonta tietoa tarjolla olevista palveluista ja niiden laadusta sekä kyky tehdä tietoon perustuvia valintoja. Eniten palveluja tarvitsevien kyky vaikuttaa on suurella osalla kohderyhmää todennäköisesti pienempi, jolloin tältäkin osin maksusetelijärjestelmä ei toimisi järkevällä tavalla.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

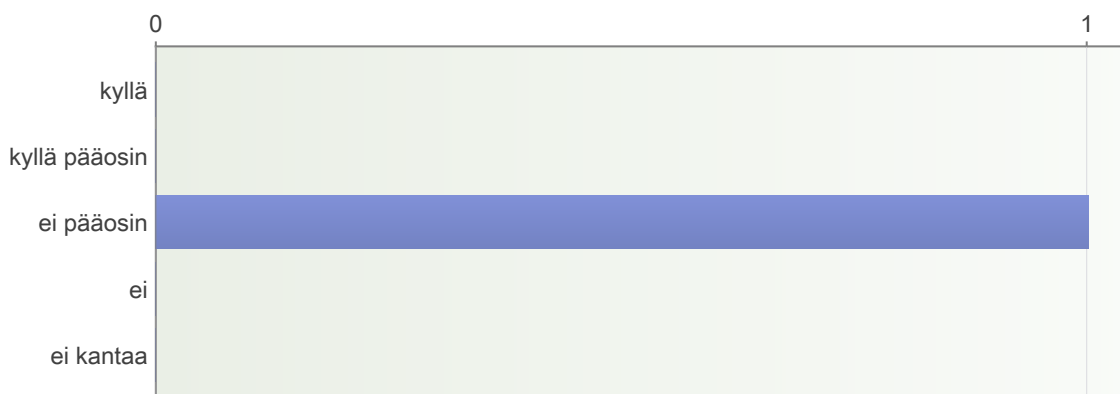
27. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaalla on riittävä valinnan mahdollisuus, mutta se ei kaikin osin ole tarkoituksenmukaista. Valintaoikeutta voi olla tarpeen rajata jossain tilanteissa, esimerkiksi silloin, kun lastensuojelun tai päihde- ja mielenterveyspalvelujen saaminen viivästyy asiakkaan itsensä tai hänen läheistensä tekemien valintojen seurauksena.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

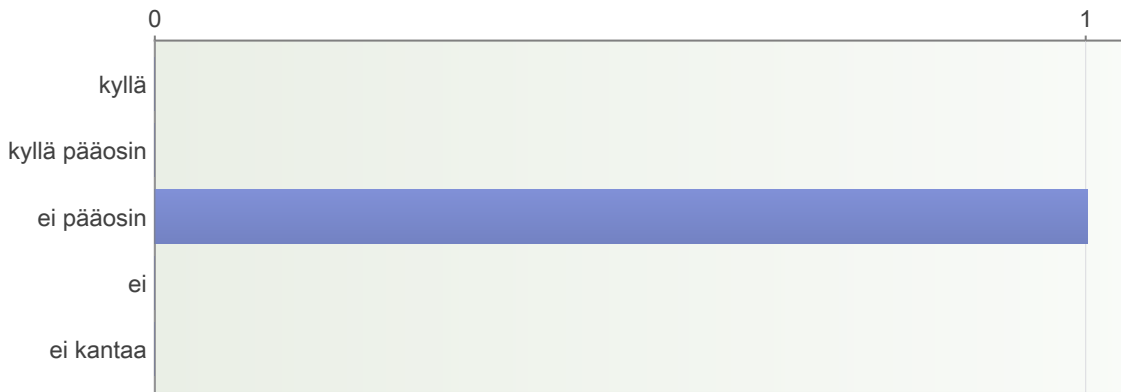
29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakasseteli lisäisi asiakkaiden valinnanvapautta oleellisesti. Asiakkaan oikeuksien näkökulmasta jää kuitenkin epäselväksi, miten asiakassetelillä hankittavat palvelut määritellään eli kuinka varmistetaan se, että asiakas tietää, millaista palvelua hän on oikeutettu saamaan. Palvelusetelijärjestelmässä kunta määrittää palvelun sisällön ja asettaa palveluntuottajan hyväksymiskriteerit. Maakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa hyväksymiskriteerit asiakassetelipalvelun tuottajalle.

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

31. Vapaamuotoiset huomiot.

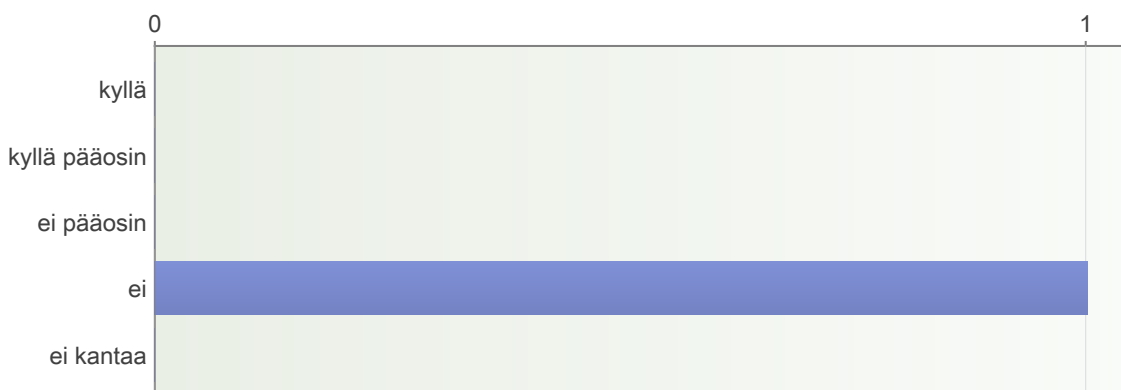
Vastaajien määrä: 1

- Asiakassetelituottajien ohjaaminen on vaikeaa. Lakiluonnoksessa jää kaiken kaikkiaan epäselväksi maakunnan liikelaitoksen, maakunnan, sote-keskusten sekä erilaisin ostopalvelusopimuksin ja setelijärjestelyin toimivien palveluntuottajien tosiasialliset hankinta- ja alihankintasuhteet ja maakunnan tosiasialliset ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet.

Asiakassetelijärjestelmä johtaa sairaalatoimintojen ja joidenkin muidenkin erityistason palvelujen yhtiöittämiseen. Tämä on ongelmallista koko uudistuksen tavoitteiden kannalta. Säästötavoitteen kannalta ongelmia aiheutuu siitä, että perustettavien yhtiöiden oikeus käyttää maakunnan liikelaitoksen tukipalveluja, esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriopalveluja, on hankintalakiin tehdyt muutokset huomioiden ongelmallista.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

33. Vapaamuotoiset huomiot.

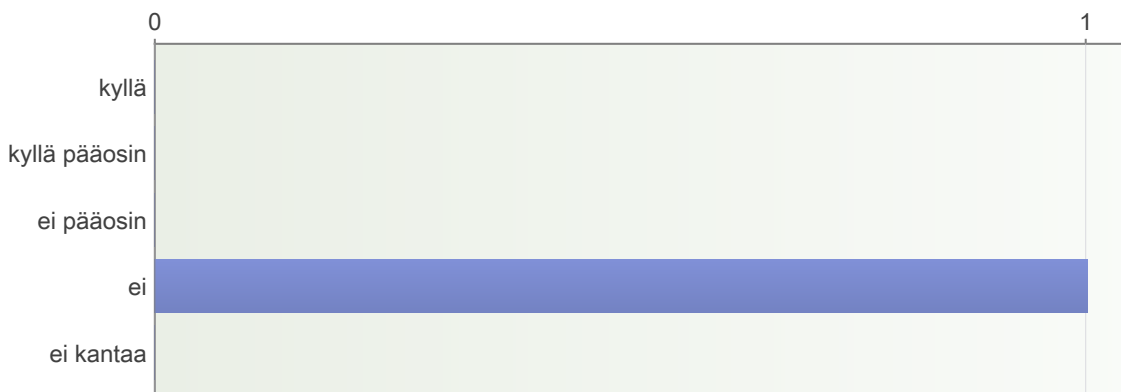
Vastaajien määrä: 1

- Maakuntien päätöksentekoa esitetään voimakkaasti rajoitettavaksi. Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädettäisiin maakunnalle velvoite käyttää asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia (15 %) näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä. Kiinteä vähimmäistason määrittely on perusteetonta maakuntien itsehallinnollisen aseman ja niissä vallitsevien erilaisten olosuhteiden vuoksi.

Asiakasseteli tulee kohdistumaan pääosin erikoissairaanhoidon palveluihin, jotka ovat jo tällä hetkellä valinnanvapauden piirissä julkisen terveydenhuollon osalta koko maan alueella. Asiakassetelin myötä julkista erikoissairaanhoidoa joudutaan merkittävästi yhtiöittämään

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

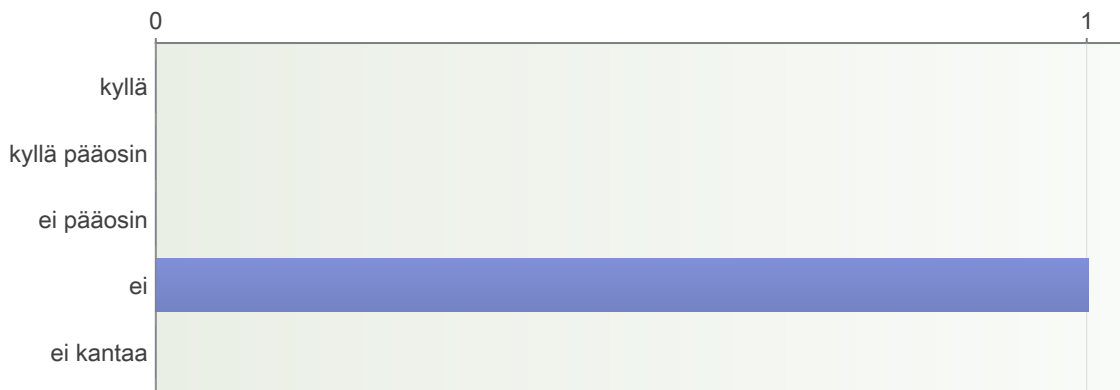
- Henkilökohtainen budjetti antaa asiakkaalle hyvin laajat mahdollisuudet tarvitsemiensa palvelujen toteuttamiseen. Sen soveltamisala ja velvoittavuus on laaja ja sen käyttöön on esityksen mukaan tarkoitus siirtyä välittömästi lain tullessa voimaan vuonna 2019. Tämä loisi suuren riskin asiakkaiden palvelujen jatkuvuudelle ja toisaalta kustannusten hallitsemattomalle kasvulle ja edellyttäisi runsaasti henkilöresursseja palvelutarpeen arviointiin yhtä aikaisesti vuoden 2018-2019 vaihteessa. Suomessa ei ole kokemusta henkilökohtaisen budjetin laajasta käytöstä ja kansainväliset kokemukset osoittava kustannusten nousua sen käyttöönoton jälkeen. Lisää kokeiluja tarvitaan, jotta malliin liittyviä ongelmia kyetään korjaamaan.

Lisäksi asiakkaiden keskuudessa henkilökohtainen budjetti on heille entuudestaan tuntematon käsite ja tuntuu aiheuttavan jo nyt tarpeetonta huolta, kun sen merkitystä ei tiedetä. Monilla käsitys on, että henkilökohtainen budjetti on väline palvelujen rajaamiseen ja kustannusten kurissapitämiseen. Varsinkin paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden huoli on, tulevatko heidän tarpeensa huomioiduksi ja hoidetuiksi tällaisessa järjestelmässä, jota ei ymmärretä. Tästäkään syystä henkilökohtaista budjettia, kuten koko valinnanvapausmahdollisuutta, on syytä vielä täsmentää ja kokeilla ennen niiden käyttöönottoa.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

37. Vapaamuotoiset huomiot.

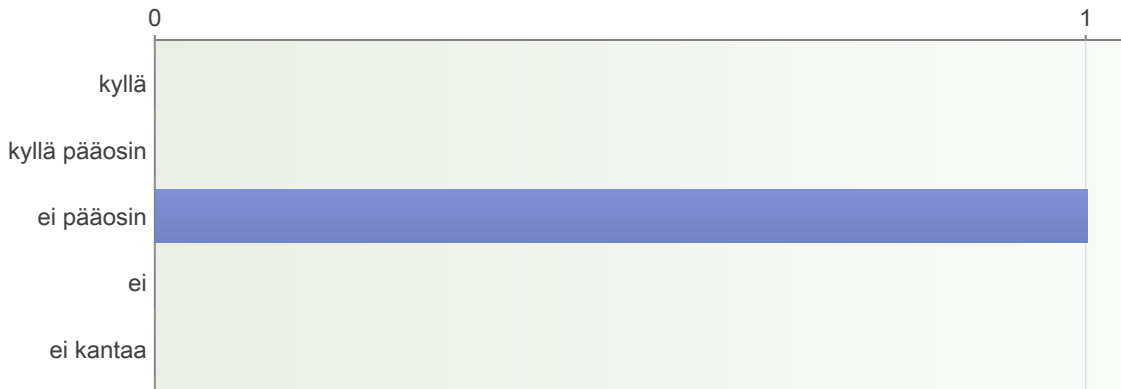
Vastaajien määrä: 1

- Esitykseen tuetusta päätöksenteosta ei sisälly minkäänlaista vaikutusten arviointia. Jatkovalmistelu edellyttää kustannusvaikutusten realistista arviointia. Kun tehtävään nimettävä henkilö ei voisi olla palvelus- ja toimeksiantosuhteessa palvelun järjestäjään eikä tuottajaan, tukea tarjoavan henkilöiden saatavuus voi osoittautua ongelmalliseksi. Perusteluissa esitetty arvio siitä, että tuettu päätöksenteko voitaisiin toteuttaa vapaaehtoisvoimin ja maakuntien välisenä ns. vaihtotyönä, on epärealistinen. Kyseessä on ammatillista osaamista edellyttävä tehtävä, josta muodostuu väistämättä kustannuksia.

Päätöksenteossa tukeminen on tarkoitus ulottaa tilanteisiin, joissa asiakkaalla tai potilaalla on vaikeuksia ymmärtää käytettävissä olevia toiminta- ja päätösvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia. Esityksessä ei ole millään tavoin arvioitu henkilömäärää, jota tuettu päätöksenteko voisi koskea. Ainakin uuden valinnanvapauslainsäädännön voimaan tullessa tuen tarpeen voi arvioida olevan suurta. Tämä nostaa uudistuksen myötä tulevia kustannuksia, eikä tästäkään syystä ole perusteltua edetä esitetyllä mallilla ilman, että asiaa tarkemmin selvitetään.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

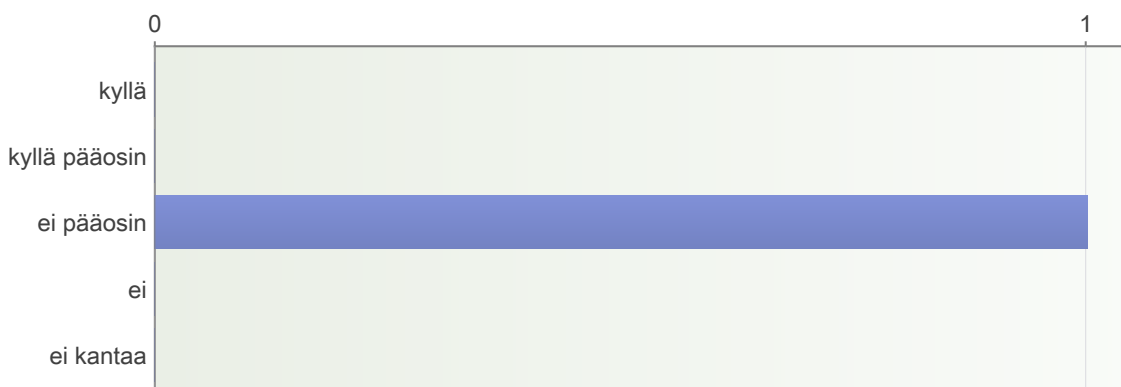
39. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt aiheuttavat maakunnalle runsaasti hallinnollista työtä ja edellyttävät uudenlaista sopimusoikeudellista osaamista ja sitovat runsaasti asiantuntijaresursseja. Tätä kautta järjestelmästä aiheutuu merkittäviä lisäkustannuksia.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

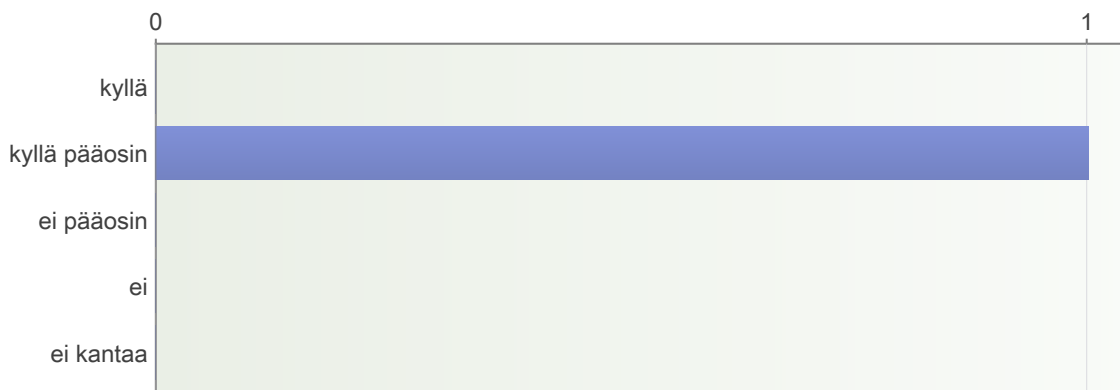
41. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maksuseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palvelutuottajat eivät tee sopimusta suoran valinnan tuottajan eivätkä maakunnan kanssa. Tämän vuoksi niiden ohjaaminen on huomattavan vaikeaa. Lainsäädännössä tulisi olla mekanismi, jolla maakunta tai suoran valinnan tuottaja voisi puuttua henkilökohtaisen budjetin tai maksusetelipalvelun tuottajan toimintaan suoraan, jos se havaitsee toiminnassa laadullisia tai muita puutteita.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan mahdollisuus asettaa tuottajille asukkaiden palvelun tarpeesta johtuvia ehtoja ja tarvittaessa muuttaa niitä on kannatettava. Palveluntuottajille annettavat velvoitteet raportoida tietoja, joiden perusteella asiakkaat voivat käyttää valinnanvapauttaan ja tehdä valintoja, ovat tarpeellisia.

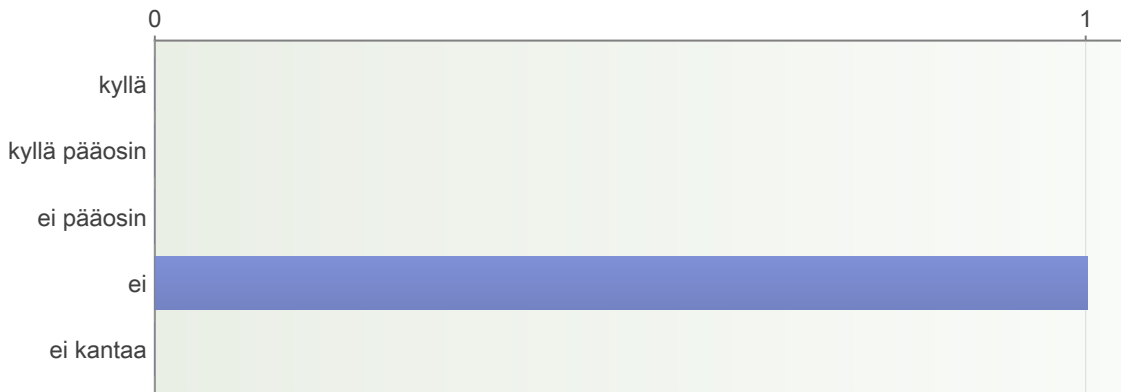
Palvelun tuottajan velvoitteet voivat kuitenkin luoda kynnyksen palvelutuottajaksi ilmoittautumiselle, varsinkin pienten tuottajien osalta. Tuottajien velvoitteet karsivat jo toimivia yrityksiä ja nostavat pienten yritysten kynnystä markkinoille tuloon. Kyse on erityisesti tietojärjestelmiin liittyvistä vaatimuksista sekä raportointivelvoitteista.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

45. Vapaamuotoiset huomiot.

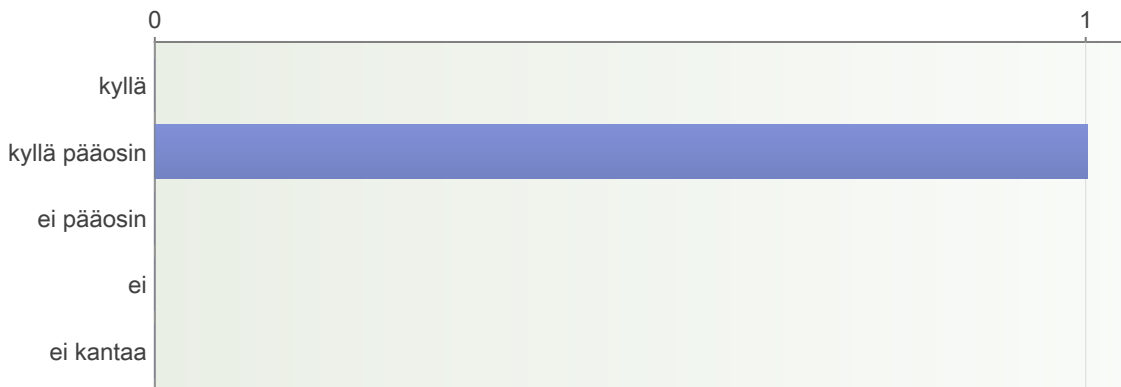
Vastaajien määrä: 1

- Kiinteä tarveperusteinen maksu tuottajalle on periaatteessa hyvä määräytymisperuste, mutta jos tarvekertoimet ovat puutteellisia, tämä voi käytännössä kannustaa tuottajaa ohjaamaan suuria kustannuksia tai niiden riskiä aiheuttavia asiakkaita liikelaitoksen tai toisen suoran palvelun tuottajan hoidettavaksi. Määräytymisperuste voi myös kannustaa kohdennettuun asiakashankintaan. Suun terveydenhuollossa kapitaatiokertoimet eivät ole toimivia.

Edellä kuvatuista syistä maksu tuottajalle tulisi valinnanvapausmallissa toteutua niin, että asiakas kannattaa kaikissa tapauksissa hoitaa palvelun ennaltaehkäisevyyden, oikea-aikaisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta asiakkaan kannalta parhaassa mahdollisessa paikassa. Maksun tulisi kannustaa tuottajia järjestelmän kokonaistehokkuuden lisäämiseen. Esitetyssä mallissa tällainen elementti maksun määräytymisessä kuitenkin puuttuu, joten tällä tavalla maksua ei tule toteuttaa.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

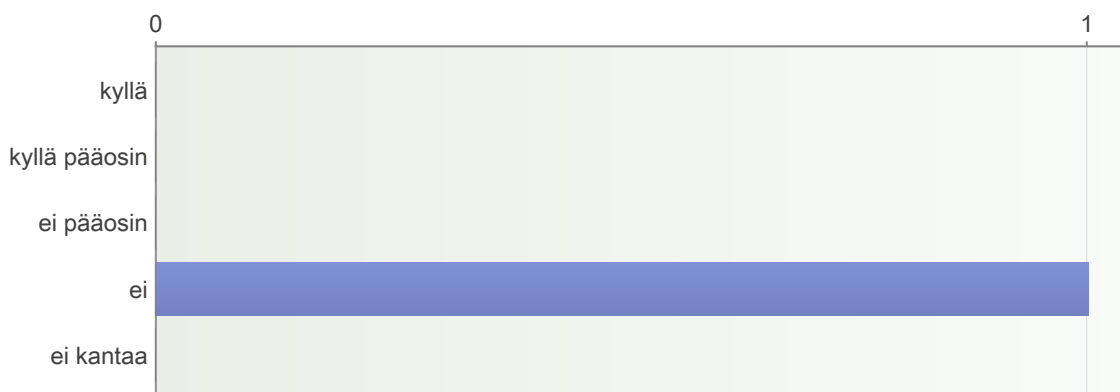
47. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan 56 § mukainen mahdollisuus sopia muista korvauksista palvelun tuottajan kanssa on kannatettavaa ja sen avulla on mahdollisuus lisätä asukkaiden alueellista yhdenvertaisuutta sekä kaventaa alueellisia hyvinvointi- ja terveyseroja.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

49. Vapaamuotoiset huomiot.

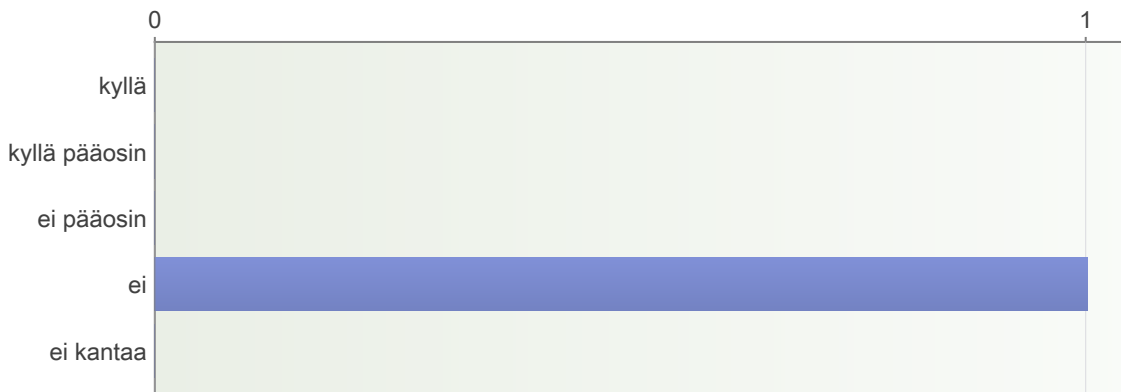
Vastaajien määrä: 1

- Uudistuksessa olevien ongelmien ja puutteellisuuksien vuoksi lakia ei tule saattaa esitetyssä muodossa ja aikataulussa voimaan. Markkinoiden avautuminen suoran valinnan sote-keskuksille ja suunhoidon yksiköille sekä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto yhtä aikaisesti 1.1.2019 muodostaisivat suuren riskin järjestelmän ajautumiselle kaaokseen ja hallitsemattomaan tilaan.

Sen sijaan valinnanvapausmallia voidaan kokeilla osassa maata samanaikaisesti niin yksityisen kuin julkisomisteisen tuotannon osalta. Kokeilujenkin jälkeen koko maata koskevan mallin käyttöönotolle on varattava riittävä siirtymäaika. Kokeiluakaan ei ole todennäköisesti ajallisesti realistista toteuttaa yhtä aikaa maakunta- ja sote-uudistuksen aikataulun kanssa eli 1.1.2019 alusta, vaan malliin liittyvien vielä ratkaisemattomien ongelmakohtien vuoksi kokeilu voisi olla mahdollinen esimerkiksi 1.1.2021 alkaen.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

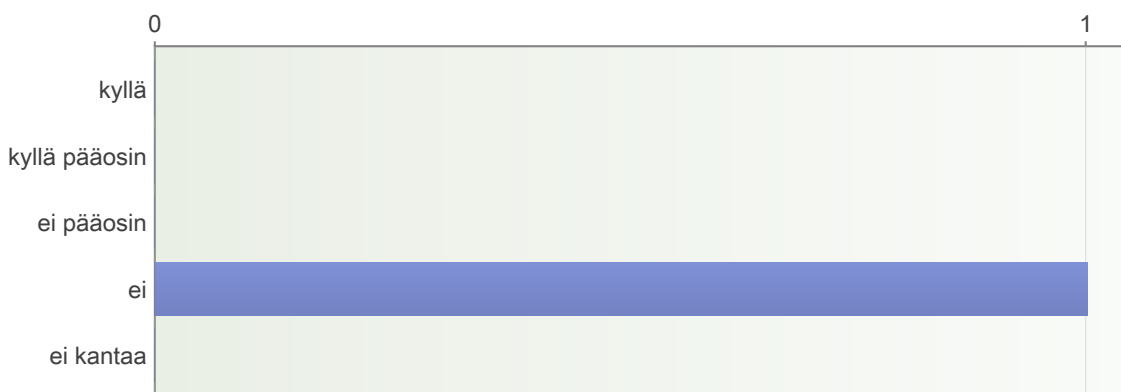
51. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauslainsäädäntö kaventaisi maakunnan mahdollisuuksia käyttää järjestämisvastuuseen liittyvää valtaa ja toteuttaa järjestämisvastuutaan. Lukuun 9 sisältyvät asetuksenantovaltuudet ovat epätarkoituksenmukaisia ja maakuntien itsehallinnon ja järjestämisvastuun vastaisia. Myöhemmin säädettävillä asetuksilla voitaisiin määrätä yksityiskohtia myöten kaikista suoran valinnan palvelun tuottajille maksettavista korvauksista ja tehdä myös yksittäisiä maakuntia koskevia päätöksiä korvauserusteista.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

53. Vapaamuotoiset huomiot.

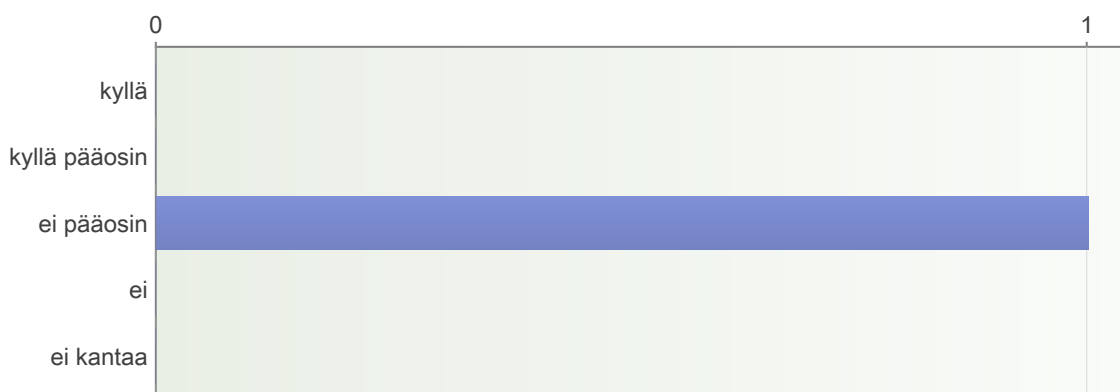
Vastaajien määrä: 1

- Mikäli laki säädettäisiin esitettyssä muodossa voimaan, aiheuttaisi se todennäköisesti hallitsemattoman kaaoksen sote-palvelutuotannossa ja vaarantaisi samalla maakunta- ja sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumisen. Laki avaisi aivan ennen näkemättömällä tavalla markkinoita: tällä hetkellä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon lopputuotepalvelujen ostot ovat noin 2,8 miljardia vuodessa, lakiesityksen mukaan valinnanvapausmarkkinat olisivat noin 8 miljardia euroa vuodessa.

Palveluntuottajille asetettavista ehdoista ja tuottajakorvauksista riippuu, miten markkinat lopulta muotoutuvat. Todennäköistä on, että terveydenhuollon markkinat syntyvät suuriin kaupunkikeskuksiin, mutta ei haja-asutusalueelle. Sosiaalipalveluihin liittyviä markkinoita voi sen sijaan henkilökohtaisen budjetin myötä syntyä myös harvemmin asutuille alueilla. Riskinä on sotepalvelujen markkinoiden keskittyminen yrityskauppojen myötä. Tuottajille asetettavat vaatimukset karsivat erityisesti suoran valinnan palvelujen tuottajista pois pienet yritykset.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

- Alkuvaiheessa pieniä toimijoita voi tulla henkilökohtaisen budjetin sekä maksusetelipalveluihin, jos maksusetelipalveluissa on mukana myös sosiaalipalveluja. Todennäköistä on, että mittakaavaetujen ja fuusioiden myötä nämä markkinat keskittyvät tulevaisuudessa suuremmille tuottajaorganisaatioille. Erityisesti pienille tuottajille markkinoille tulon kynnyksiä ovat tietojärjestelmäpalveluihin liittyminen sekä moninaiset raportointivelvoitteet varsinkin, jos tuottajat eivät voi hyödyntää maakunnan tarjoamia yhteisiä tietojärjestelmiä.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

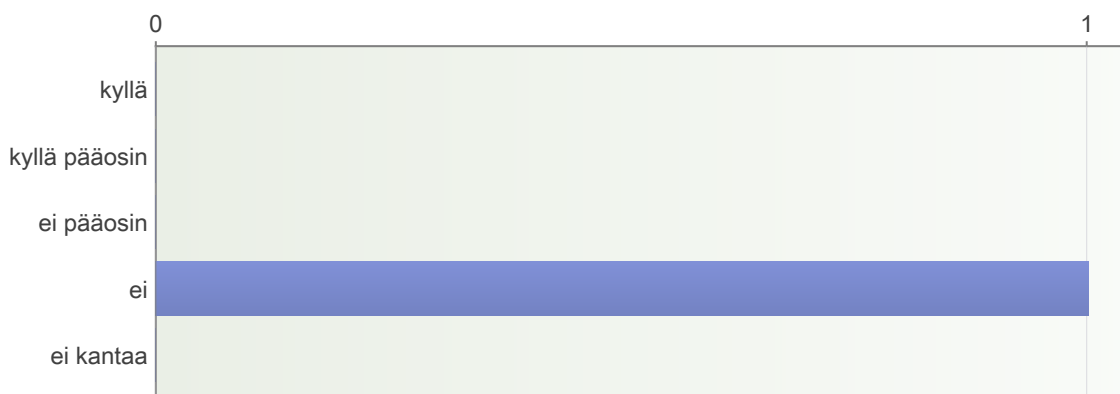
- Parhaimmillaan valinnanvapaus ja sen myötä lisääntyvä kilpailu asiakkaista voisivat parantaa myös palvelun laatua. Tämä edellyttäisi kuitenkin sote-uudistuksen tavoitteiden mukaisesti palvelujen nykyistä suurempaa integraatiota, sujuvien palveluketjujen luomista, tuottajille tulevien maksujen kannustinelementtiä ja monen muun esitetystä luonnoksessa olevan ongelmakohtan korjaamista, joten lakiluonnoksessa esitetyllä tavalla lisääntyvät mahdollisuudet valita palveluntuottaja johtaisivat tosiasiallisesti sekä palvelujen laadun heikkenemiseen että kustannusten nousuun.

Uudistus lisäänee erityisesti terveyspalvelujen kysyntää ja kysynnän lisääntyminen voi kohdentua myös epätarkoituksenmukaisella tavalla uudistuksen tavoitteisiin nähden. On kuitenkin vaikeaa arvioida, kuinka uudistus lopulta vaikuttaa asiakkaiden valintoihin, sillä esimerkiksi mainonta ja markkinointi ohjaavat kuluttajien valintoja.

Edellä esitetystä syystä on tärkeää kokeilla ehdotettavia uusia valinnanvapauden muotoja ja hyödyntää nyt käynnissä olevien kokeilujen tuloksia ennen laajamittaista toimeenpanoa.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

59. Vapaamuotoiset huomiot.

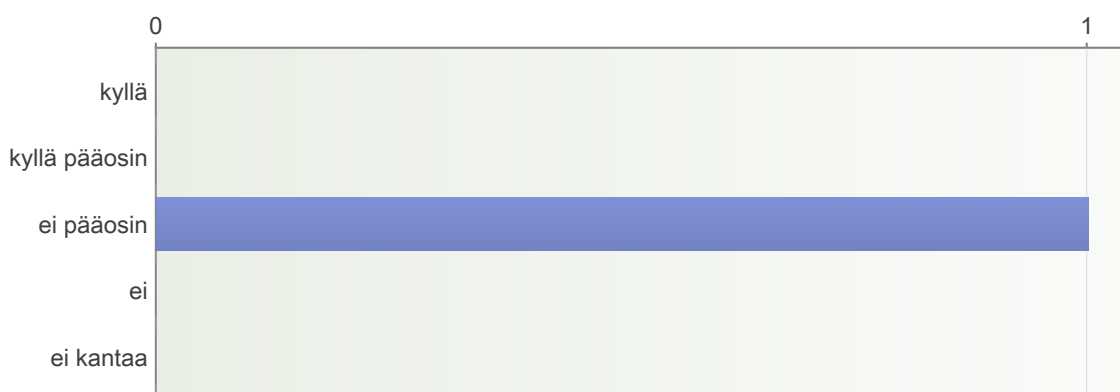
Vastaajien määrä: 1

- Suun terveydenhuollon muuttuminen suoran valinnan palveluksi keskittää palveluja maantieteellisesti ja näin ollen heikentää alueellista tasa-arvoa.

Järjestelmämuutos luo suuren riskin kustannusten kasvuun, kun asiakkaille syntyy oikeus valita yksityinen palveluntuottaja julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuilla. Suun terveydenhuollon oletettu saatavuuden paraneminen isoissa kaupungeissa myös lisäänee palvelujen kysyntää. Tästä voi aiheutua lisäkustannuksia edellä mainitun yksityiseltä julkiselle siirtymisen aiheuttamien lisäkustannuksen ohella. Keskeistä on, millä kapitaatiohinnalla palveluntuottajat ottavat vastuulleen asiakkaan suun terveydenhuollon vuodeksi.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vaikutusarvioinnissa on hyvin nostettu esille valinnanvapauslainsäädännön ongelmakohtia ja puutteita, joista heijastuu myös valmistelun heikko taso ja keskeneräisyys.

Useimmat myönteiseksi arvioidut vaikutukset ovat hyvinkin epämääräisiä ja seurauksia isosta joukosta asiakkaiden valintoihin, palvelujen käyttötottumuksiin ja -kokemuksiin vaikuttavia asioita, joiden arviointi etukäteen on ilman käytännön kokemuksia lähes mahdotonta.

Ennen kaikkea kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että lausunnolla olevaan hallituksen esitysluonnokseen sisältyvissä vaikutusarvioinneissa ollaan varsin kriittisiä sen suhteen, että esitetyllä valinnanvapausmallilla olisi mahdollista saavuttaa sote -uudistukselle asetetut integraatio-, talous- ja yhdenvertaisuustavoitteet. Tästä syystä uudistusta ei kannata toteuttaa esitetyllä tavalla.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Sote- ja maakuntauudistus ja siihen liittyvä valinnanvapauslainsäädäntö ovat maan historian suurin hallinnon ja toimintatapojen muutos, joka muuttaa peruuttamattomalla tavalla kuntien roolia suomalaisessa yhteiskunnassa. Uudistuksen merkittävin vaikutus kuntiin ja kuntayhtymiin on yhtiöittämisvelvoite.

Maakunnat joutuvat valinnanvapauslainsäädännön vuoksi yhtiöittämään suuren osan toiminnastaan (30-40 %). Maakuntien itsehallinto kaventuu edelleen, kun maakunnat esityksen mukaan veloitettaisiin järjestämään merkittävä osa palveluista käyttäen tiettyjä valinnanvapauden instrumentteja.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunta- ja sote-uudistus ovat mittakaavaltaan suurin rakenneuudistus, mitä Suomen historiassa on nähty. Asiakkaalle uudistuksen tulee näyttäytyä järkevänä, ymmärrettävänä sekä palvelujen saatavuutta ja laatua parantavina. Kaikkien uudistuksessa mukana olevien organisaatiotahojen kannalta uudistuksen läpivienti on kuitenkin asiakkaan kokemaa muutosta paljon suurempi. Lukemattomien asioiden tulee olla nykyjärjestelmään verrattuna aivan toisessa asenossa 1.1.2019 alkaen, vaikka asiakas saattaa kokea alkuun, että muutosta ei juurikaan ole tapahtunut. Toki asiakkaan kokemus riippuu palvelun luonteesta ja alueellisesta sijainnista. On toivottavaa, että uudistukselle asetettuja tavoitteita palvelujen saatavuuden paranemisen ja muiden keskeisten kriteerien osalta saavutetaan.

Kunta ja sote-kentälle uudistus merkitsee mittakaavaltaan ennen näkemättömän suurta yhtiöittämisäaltoa sekä epävarmuuksia tuki- ja rajapintapalvelujen tuottamismahdollisuuksien suhteen yhtä aikaa sekä emokuntiin että maakunnan yhtiöihin. Kuntien tulopohjaan ollaan tekemässä ennen näkemättömän suuria muutoksia ja omaisuusjärjestelyjen vaikutukset kuntatalouteen voivat paikoin olla paljon suurempia kuin nyt on annettu ymmärtää. Mikäli maakunta- ja sote-uudistuksen osalta tästä yhtiöittämisäallosta, omaisuuksien siirrosta ja palvelujen uudelleen järjestelyjen kaaoksesta jotenkin selvittäisiin 1.1.2019 alkaen, ei samaan yhteyteen pidä kuitenkaan tuoda toteutettavaksi näin keskeneräistä ja lainvalmistelun tasoltaan huonoa uudistusta, vain sillä perusteella, että eduskuntakausi on neljä vuotta. Lausunnossa esitetyin perustein katsomme, että valinnanvapauslainsäädäntö tulee palauttaa uuteen valmisteluun.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Ei vastauksia.